

УДК 657.658

СУТЬ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ НА ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Світлана Михалевич

*Відокремлений структурний підрозділ «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж Луцького національного технічного університету»,
Ковель, Україна*

Резюме. Обґрунтовано роль внутрішньогосподарського контролю в системі управління швейним виробництвом. Досліджено суть внутрішньогосподарського контролю. Проведений огляд літературних джерел дав змогу виділити різні підходи вчених до трактування досліджуваної категорії, а саме: внутрішньогосподарський контроль виділяється в окрему, самостійну функцію управління у систему, яка здійснюється управлінським персоналом; як комплекс взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, які утворюють єдине ціле. Визначено характерні особливості внутрішньогосподарського контролю, якими є: здійснення контрольних функцій особами, які є членами даного підприємства і представляють його інтереси; усестороння, систематична перевірка виробничої й фінансово-господарської діяльності; забезпечення зворотного зв'язку між структурними підрозділами підприємства, об'єктом та органом управління. Подано авторське бачення внутрішньогосподарського контролю як особливої функції управління, що направлена на систематичну й суцільну перевірку контролюваного об'єкта особами, які представляють інтереси підприємства. Розглянуто класифікацію внутрішньогосподарського контролю за часом його проведення: попередній, поточний, наступний. Досліджено, що на швейних підприємствах об'єктами попереднього контролю є: комерційні угоди на поставку товарно-матеріальних цінностей; зовнішньоекономічні (толінгові) контракти на переробку давальницької сировини; договірні зобов'язання та операції з руху виробничих запасів. Розкрито роль і значення попереднього контролю в діяльності швейних підприємств. Розкрито основні підходи та значення проведення поточного контролю у розкрийних цехах за дотриманням норм витрачання тканини та іншими операціями. Досліджено особливість здійснення наступного контролю на швейних підприємствах. Для створення раціонального руху інформаційних потоків контрольної інформації запропоновано етапи здійснення внутрішньогосподарського контролю за його видами (попередній, поточний, наступний). Об'єктами попереднього контролю на швейних підприємствах є попереднє оцінювання доцільності складання договорів як на поставку матеріалів, так і на переробку давальницької сировини, а також розроблення планових показників норм витрачання матеріалів. Об'єктами поточного контролю визначено такі напрямки його здійснення, як надходження матеріалів, їх відпуск у виробництво та використання за центрами відповідальності. Наступний контроль має забезпечити перевірку дотримання норм витрачання та проведення інвентаризації. За кожним видом внутрішньогосподарського контролю, крім об'єктів контролю, визначено відповідальні особи за його проведення та способи використання отриманої інформації.

Ключові слова: виробничі запаси, внутрішньогосподарський контроль, швейне виробництво, собівартість.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.049

Отримано 04.04.2024

UDC 657.658

THE ESSENCE OF INTERNAL ECONOMIC CONTROL AND ITS ORGANIZATION AT GARMENT ENTERPRISES

Svitlana Mikhalevich

*Separated Structural Unit «Kovel Industrial and Economic Applied College
Lutsk National Technical University», Kovel, Ukraine*

Summary. The article substantiates the role of internal economic control in the garment production management system. The essence of internal economic control has been studied. The review of literary sources made it

possible to distinguish different approaches of scientists to the interpretation of the studied category, namely: intra-economic control is separated into a separate, independent management function; into the system, which is carried out by management personnel; as a complex of interconnected and interdependent elements that form a single whole. The characteristic features of intra-economic control have been identified, which are: performance of control functions by persons who are members of this enterprise and represent its interests; comprehensive, systematic inspection of production and financial and economic activities; providing feedback between the structural divisions of the enterprise, the object and the management body. The author's vision of intra-economic control as a special management function aimed at systematic and continuous inspection of the controlled object by persons representing the interests of the enterprise is presented. The classification of internal economic control by the time of its implementation is considered: previous, current, next. It has been investigated that at sewing enterprises the objects of preliminary control are: commercial agreements for the supply of goods and material values; foreign economic (tolling) contracts for the processing of consumer raw materials; contractual obligations and operations on the movement of production stocks. The role and significance of preliminary control in the activity of sewing enterprises are revealed. The main approaches and significance of ongoing control in cutting shops for compliance with fabric consumption norms and other operations are disclosed. The peculiarity of the following control at sewing enterprises was investigated. In order to create a rational movement of information flows of control information, the stages of implementation of intra-economic control by its types (previous, current, next) are proposed. Thus, the objects of preliminary control at sewing enterprises are a preliminary assessment of the expediency of drawing up contracts both for the supply of materials and for the processing of customer raw materials, as well as the development of master indicators of material consumption norms. The following areas of its implementation are defined as the objects of current control, such as the receipt of materials, their release into production and use by centers of responsibility. The next control should ensure compliance with spending norms and inventory. For each type of internal economic control, in addition to the objects of control, the persons responsible for its implementation and the methods of using the obtained information are determined.

Key words: production stocks, internal economic control, sewing production, cost price.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.049

Received 04.04.2024

Постановка проблеми. Об'єктами внутрішньогосподарського контролю швейних підприємств є самі основні процеси діяльності, а також ресурси, які мають значний вплив на формування собівартості продукції й потребують постійного контролю за їх рухом.

Швейне виробництво відноситься до матеріаломістких. У собівартості виготовлених виробів частка матеріальних витрат становить близько 80%. А тому вагомого значення набуває чітка організація внутрішньогосподарського контролю за надходженням, зберіганням та використанням виробничих запасів.

Домінуюча позиція матеріальних витрат у собівартості виготовленої продукції швейних підприємств, значна та різноманітна кількість виробничих запасів, які використовуються у виробничому процесі, спонукають до пошуку нових підходів організації внутрішньогосподарського контролю за їх станом, наявністю та рухом.

Як показали дослідження, питанню організації внутрішньогосподарського контролю за рухом виробничих запасів на швейних підприємствах приділяється неналежна увага та значення. В результаті недостатньо взаємодіють функції управління, а отримана контрольна інформація використовується частково, що не забезпечує своєчасність прийняття ефективних управлінських рішень.

Крім того, аналіз літературних джерел показує неоднозначність підходу вчених до трактування терміну «внутрішньогосподарський контроль», форм і методів його проведення. Це свідчить про те, що дане питання потребує додаткового вивчення з метою уточнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературних джерелах серед вчених активно проводиться дискусія щодо термінології внутрішньогосподарського контролю. Дане питання досліджували такі науковці, як Шевчук В. О., Нападовська Л. В., Кужельний М. В. та інші. Проте на даний час немає єдиного підходу до змістовного наповнення даного поняття та його організації на швейних підприємствах.

Метою дослідження є уточнення суті внутрішньогосподарського контролю та вдосконалення його організації на швейних підприємствах за рухом виробничих запасів

у попередньому, поточному та наступному режимі з метою зменшення собівартості готових швейних виробів та підвищення ефективності виробництва.

Постановка завдання. Для того, щоб досягти поставленої мети, необхідно виконати такі завдання: уточнити економічну суть внутрішньогосподарського контролю; визначити етапи здійснення внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на швейних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Новий механізм господарювання, викликаний реформуванням форм власності, призвів до значних змін у підходах щодо здійснення господарського контролю в загальному та цілях, завданнях, методиці проведення внутрішньогосподарського контролю зокрема.

З цього приводу Шевчук В. О. зазначає: «що стосується наукового аспекту проблеми, то єдності в розумінні сутності контролю не досягнуто, а ситуація з його тлумачення залишається дискусійною» [1]. Досить часто вчені у своїх працях виокремлюють внутрішньогосподарський контроль як окрему функцію управління. Щоправда, у літературних джерелах радянських часів він трактується як внутрішньовиробничий, внутрішньозаводський або господарський і розглядається як спеціалізована форма управління всередині підприємства і якій підвладні всі напрямки діяльності підприємства та процеси постачання, виготовлення (виробництва) та реалізації.

Дрозд І. К., Шевчук В. О., Нападовська Л. В. розглядають внутрішньогосподарський контроль як процес, який сприяє досягненню мети та цілей, визначених підприємством, шляхом реалізації прийнятих управлінських рішень [2; 4]. Як систему безупинного спостереження визначає внутрішньогосподарський контроль Калюга Є. В. Об'єктами такого контролю є законність господарських операцій і процесів, доцільність їх здійснення, ефективність використання й стан зберігання майна і грошових коштів [5].

Кужельний М. В. зазначає, що внутрішньогосподарський контроль здійснюється всередині підприємства його адміністрацією, відповідними посадовими особами, працівниками економічних і технічних служб, громадськими організаціями, групами і постами народного контролю [3]. Бордюк А. В. сутність такого контролю вбачає у зіставленні реальних результатів господарювання зі сподіваними, аналізі їхніх відхилень, визначенні причин цих відхилень, формуванні інформації для визначення активних дій з усунення виявлених похибок [6].

Розкриваючи сутність поняття внутрішньогосподарського контролю Новікова Х. К. пропонує розглядати його як систему, яка направлена на оцінювання не лише господарської діяльності, а й функціонування всього підприємства, здійснюється управлінським персоналом у межах чинного законодавства. Це, на думку автора, дозволяє своєчасно виявляти й попереджувати негативні явища [7].

Розглядаючи досліджувану категорію, Белік В. Д. вказує на те, що вона є єдиним цілим, так як складається з елементів, що пов'язані між собою й об'єднані однією метою – досягненням поставлених цілей підприємства. При цьому, у складі цих елементів автор розглядає внутрішнє середовище, вхід до системи, суб'єкт, об'єкт, мету тощо.

Неоднозначне трактування внутрішньогосподарського контролю пояснюється тим, що виробничий цикл кожного господарюючого об'єкта відрізняється певними характеристиками та вимагає різного управлінського впливу для досягнення заздалегідь поставленої мети.

Проте характерними особливостями внутрішньогосподарського контролю є:

- 1) здійснення контрольних функцій особами, які є членами даного підприємства і представляють його інтереси;
- 2) усестороння, систематична перевірка виробничої й фінансово-господарської діяльності;

3) забезпечення зворотного зв'язку між структурними підрозділами підприємства, об'єктом та органом управління.

Отже, внутрішньогосподарський контроль необхідно розглядати як окрему, самостійну управлінську функцію, яка здійснюється особами підприємства на постійній, систематичній основі.

З'ясувавши суть внутрішньогосподарського контролю, розглянемо особливості його організації на швейних підприємствах за основною класифікаційною ознакою – часом проведення.

Відповідно до часу проведення виділяють три основні види контролю – попередній, поточний та наступний.

Попередній контроль здійснюють уповноважені на підписання документів працівники підприємства. Саме в це момент відбувається перевірка законності й доцільності проведення операцій, що передують зловживанню й порушенню норм законодавства. Особливо важливим даний вид контролю є при відпуску товарно-матеріальних цінностей зі складу у виробничі цехи, ще до моменту їх використання у процесі виготовлення продукції.

На швейних підприємствах об'єктами попереднього контролю є:

- комерційні угоди на поставку товарно-матеріальних цінностей;
- зовнішньоекономічні (толінгові) контракти на переробку давальницької сировини;
- договірні зобов'язання та операції з руху виробничих запасів.

Належний контроль за укладанням договорів на поставку виробничих запасів дасть змогу уникнути випадків, коли величина транспортно-заготівельних витрат дорівнює, а іноді й перевищує вартість самих матеріалів. Крім того, неналежне оцінювання ефективності операцій з переробки давальницької сировини призводить, як правило, до укладання економічно збиткових зовнішньоекономічних контрактів.

Наступною важливою формою є поточний контроль за використанням товарно-матеріальних цінностей безпосередньо за місцями їх використання. Ефективність поточного контролю полягає в тому, що він дає змогу вчасно виявляти недоліки, які мають місце у місцях використання цінностей і приймати рішення щодо їх усунення. Такий контроль досягається через чіткий розподіл посадових обов'язків і доведення їх до уповноважених осіб.

При проведенні поточного контролю доцільно застосовувати контрольні перевірки дотримання норм використання матеріалів, забезпечення їх зберігання на робочих місцях тощо.

Зокрема несподіваною перевіркою можна оперативно виявити неоформлені партії матеріалів у розкрійних цехах швейних підприємств, встановити причини їх виникнення та винних осіб. Крім того, зіставлення робочих лекал, прес-форм моделей штампів з еталонами забезпечує оперативний контроль за дотриманням встановлених норм витрачання тканини відповідно до розміру швейного виробу.

Наступний контроль здійснюється уже після звершення господарських операцій, а тому його ефективність у порівнянні з попередніми видами є нижчою. Проте саме наступний контроль дає змогу здійснити глибокий аналіз одриманих результатів діяльності підприємства з метою мобілізації невикористаних резервів, пошуку шляхів економії матеріалів тощо. Як правило, наступний контроль проводиться у формі ревізій, тематичних перевірок тощо.

Тому для створення раціонального руху інформаційних потоків контрольної інформації запропоновано етапи здійснення внутрішньогосподарського контролю за його видами (попередній, поточний, наступний), об'єктами, відповідальними особами та способом використання отриманої інформації (таблиця 1).

Таблиця 1. Етапи внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів швейних підприємств

Вид	Об'єкти контролю	Відповідальні за здійснення контролю	Спосіб використання інформації
Попередній контроль	1. Попередня оцінка доцільності укладання комерційних угод на придбання запасів	Керівник підприємства; головний бухгалтер; відділ постачання	Коригування дотримання плану поставок та плану випуску продукції
	2. Попередня оцінювання доцільності укладання зовнішньоекономічних угод на переробку	Керівник підприємства; головний бухгалтер; відділ постачання	Коригування дотримання плану переробки сировини. Уникнення укладання збиткових контрактів
	3. Розроблення планових показників норм витрачання матеріалів	Бухгалтерія; виробничий відділ	Раціональне використання виробничих запасів
Поточний контроль	1. Контроль за кількістю та якістю отриманих запасів	Бухгалтерія; відділ технічного контролю; завідуючий складом; керівник підготовчого цеху; керівник розкрійного цеху	Контроль за виконанням договірних поставок та якісних характеристик матеріалів; коригування розрахункових операцій; оформлення претензійних листів
	2. Контроль за відпуском матеріалів у розкрійний цех	Бухгалтерія; керівник підготовчого цеху; керівник розкрійного цеху; технолог; завідуючий складом; майстер	Контроль за відпуском матеріалів у виробництво відповідно до норм їх витрачання; контроль за величиною матеріалів у незавершеному виробництві
	3. Контроль за ефективним використанням матеріалів за центрами відповідальності	Бухгалтерія; технолог; керівники структурних підрозділів; майстер; робітники; відділ технічного контролю	Контроль за дотриманням норм витрачання матеріалів з метою виявлення відхилень фактичних витрат від планових
Наступний	1. Контроль відхилень фактичних витрат матеріалів від планових	Бухгалтерія; керівники структурних підрозділів	Встановлення причин, винуватців, місць виникнення відхилень та джерел покриття перевитрати матеріалів
	2. Інвентаризація	Керівник підприємства; бухгалтерія; інвентаризаційна комісія	Коригування фактичних і облікових даних

Необхідно відзначити, що на відміну від бухгалтерського обліку організація та проведення контролю, особливо внутрішньогосподарського, не регламентується жодними нормативними й законодавчими документами. Проте це не означає, що отримана в результаті контролю інформація повинна передаватися хаотично та спонтанно.

Навпаки, організація контрольного процесу вимагає чіткого визначення – хто, коли, від кого отримує або кому передає результатну інформацію.

Висновки. За сучасних умов господарювання важливого значення набуває внутрішньогосподарський контроль виробничих запасів з метою раціонального їх використання та підвищення ефективності швейного виробництва. Викладені підходи щодо організації внутрішньогосподарського контролю за надходженням, зберіганням та використанням виробничих запасів швейних підприємств дадуть можливість сформувати необхідну інформаційну базу про їх рух для прийняття ефективних управлінських рішень. Проведені дослідження дали змогу уточнити суть внутрішньогосподарського контролю для швейних підприємств і трактувати даний термін як особливу функцію управління, направлену на систематичну й суцільну перевірку контрольованого об'єкта особами, які представляють інтереси даного підприємства.

Conclusions. The studies have shown that under modern business conditions, intra-household control of production stocks is gaining importance in order to rationally use them and increase the efficiency of garment production. The considered approaches to the organization of intra-economic control over the receipt, storage and use of production stocks of sewing enterprises will provide an opportunity to form the necessary information base on their movement for making effective management decisions. The conducted research made it possible to clarify the essence of intra-household control for sewing enterprises and to treat this term as a special management function aimed at systematic and comprehensive inspection of the controlled object by persons representing the interests of this enterprise.

Список використаних джерел

1. Шевчук В. О. Контроль господарських систем у суспільстві з перехідною економікою : проблеми теорії організації й методології : монографія. Київ : КДТЕУ, 1998. 371 с.
2. Нападовська Л. В. Управлінський облік : суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 8–9. С. 50–63.
3. Кужельний М. В. Бухгалтерський облік і його контрольні функції : навч. посіб. Київ, 1985. 143 с.
4. Дрозд І. К., Шевчук В. О. Державний фінансовий контроль : навч. посібник. Київ, 2007. 304 с.
5. Калюга Є. В. Фінансово–господарський контроль у системі управління : монографія. Київ : Ельга Ніка-Центр, 2002. 356 с.
6. Бордюк А. В. Методологічні та нормативно-правові аспекти аудиту підприємницької діяльності : монографія. Київ : Кондор, 2005. 536 с.
7. Новікова Х. К. Внутрішній контроль в системі управління діяльністю підприємств машинобудування : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Запоріжжя, 2015. 23 с.
8. Белік В. Д. Внутрішній контроль діяльності підприємств: організаційно-методичний підхід : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2011. 23 с.

References

1. Shevchuk V. O. (1998). *Kontrolj ghospodarsjkykh system v suspiljstvi z perekhidnoju ekonomikoju : problemy teorii orghanizaciji i metodologiji: monohrafija* [Control of economic systems in a society with a transition economy: problems of organizational theory and methodology: monograph]. Kyiv: KDTEU. (In Ukrainian).
2. Napadovska L. V. (2005) *Upravlinsjkyj oblik: sutj, znachennja ta rekomendaciji shhodo jogho vykorystannja v praktychnij dijalnosti vitchyznjanykh pidpryjemstv* [Management accounting: the essence, meaning and recommendations for its use in the practical activities of domestic enterprises]. *Accounting and auditing*, no. 8–9, pp. 50–63.
3. Kuzhelnyi M. V. (1985). *Bukhgalterskyj oblik i jogho kontroljni funkciony : navch. posib* [Accounting and its control functions: academic. manual]. Kyiv. (In Ukrainian).
4. Drozd I. K., Shevchuk V. O. (2007). *Derzhavnyj finansovyj kontrolj : navch. posib* [State financial control: education. manual]. Kyiv. (In Ukrainian).
5. Kalyuga E. V. (2002). *Finansovo–ghospodarsjkyj kontrolj u systemi upravlinnja : monohrafija* [Financial and economic control in the management system: monograph]. Kyiv: Elha Nika Center. (In Ukrainian).
6. Bordyuk A. V. (2005). *Metodologichni ta normatyvno–pravovi aspekty audytu pidpryjemnyckoji dijalnosti: monohrafija* [Methodological and normative-legal aspects of the audit of entrepreneurial activity: monograph]. Kyiv: Condor. (In Ukrainian).
7. Novikova H. K. (2015). *Vnutrishnij kontrolj v systemi upravlinnja dijalnistju pidpryjemstv mashynobuduvannja* [Internal control in the system of management of the activities of machine-building enterprises] (PhD Thesis), Zaporizhzhia.
8. Belik V. D. (2011). *Vnutrishnij kontrolj dijalnosti pidpryjemstv: orghanizacijno-metodychnyj pidkhid* [Internal control of enterprise activity: organizational and methodical approach] (PhD Thesis), Zhytomyr.